1939 ий
15
ОКТЯБРЬ
№ 90 (589)
Акше 5 ыр.

9-ше ИЙ ЛЕКТЕШ

Чыла эллысе пролетарий шамыч, ушныза!

Ӧрвезе коммунист

ВЛКСМ Маробкомден Горком орган

Марийский литературым развиватлышаш верч

Мемнан илыме жап—историйыште але марте лийдыме моткоч кугу курым. Мемнан курымышто илаш да пашам ышташ, шонаш да творитлаш—кеч могай айдемын, если тудо айдеме койышым йомдарен огыл, желанийже да пиалже. А тиде великий курымым чувствоватлаш да представитлаш, тудын каласаш лийдыме гигант гай ӱлмыжым да пеледше олмапу гай сӧраллыкшым молыланат ончыктен мошташ, тидын дене айдемын шӱмжым у пашалан, социалистический строительствыште героизмым проявитлашлан тарваташ—пиал деч кугу пиал, честь деч кугу честь!

Но илышым чын да сылне мут дене возашлан, айдемын кумылжым у пашаке нӧлташлан, советский калыклан коммунизмым ӱжшӧ чапле произведенийым возашлан илышым келгын умылман, значит, эпохын передовой идейже дене, марксизмын-ленинизмын идейже дене вооружитлалтман, ты жапыштак шкенам моштымедым, мастерстводым утыр саемдыман.

Марийский литература—советский литературын ойраш лийдыме ужашыже. Марийский литературын развиватлалтмыжым чаракен шогышо буржуазно-националистический, троцкистско-бухаринский элемент-шамычым шалатымек, самырык марийский литературлан корно эрыкталтын да тудо кугу ошкылым ончыко тошкалын. Пытартыш ийлаште марийский литературыш у, самырык писатель да поэт-шамыч толмо да нунын писын ончык каймышт—кушмышт кеч кӧмат куандара. Пытартыш жапыште кок номер альманахым лукмо, почеламут сборник кумыт лекме да кум пьеса печатлыме факт раш ойлат: самырык марийский литература писын развиватлалтеш. Поэт-шамыч кокла гыч талантливый самырык поэт Казаков Миклай ойыртемалт шога. Тений тудо сылнын да виян возымо 5—6 почеламутым пуэн („Гречанка", „Чеверын, Крым!" да моло).

Но мемнан литература пашаште але ятыр ситыдымаш уло. Тӱҥ ситыдымаш теве мошто: самырык поэт ден писатель-шамычын марксистско-ленинский теорий дене вооружатлыме нерген, нунылан ВКП(б) историйым самостоятельно изучатлымаште полшымаш нерген кече еда забота йӧршеш ситыдыме. Садлан южо поэт да писатель шамыч творчество пашаштым начар качестваным пуат; теве молан нунын коклаште вуйым кугуэш ужмаш, великий поэт але писатель улам манын шонымаш, критикам чытыдымаш факт-шамыч, морально-бытовой разложитлалтмаш случай южгынам лиедат, вет „пашаенг-шамычын политический уровеньышт да марксистско-ленинский сознательностьышт мыняр ӱлнырак, пашаште срыв ден провал-шамыч тунарак вероятныйрак, пашаенг-шамычын шкенышт тынак деляга-крохоборыш тугыдеммышт да вырожденийышт тунарак вероятныйрак, нунын перерождений-йышт тунарак вероятныйрак" (Сталин).

Мемнан поэт ден писатель-шамыч коклаште вуйым кугуэш ужмаш, критикам чытен кертдымаш особенно коеш. Мутлан, кушкын шогышо самырык поэт Чалай Васлийын налына. Тудо марксистско-ленинский теорий дене овладетлаш тыршаш ыле гын, шкенжым великий поэтлан ок шотло ыле гын, критикам йӧрата ыле гын, безусловно утларак писын кушкаш тӱҥалеш ыле.

Кӱлеш наре общеобразовательный да культурный уровень деч посна поэт але писатель лияш ок лий. Великий пролетарский писатель Горькийын да поэт Маяковскийын, гениальный Пушкин ден Лермонтовын „олимпийский Зевс" улшо Гетен да „буря и натиск" жапысе поэт Шиллерын, айдеме койшым моткоч чаплын ужын моштышо Шекспирын кумыл тарватыше творенийышт кажне писательын, поэтын перерабатлыме вид дене вуйыштыжо лийже, шӱмыштыжӧ илыже.

Марийский литературышто критика—шенгелан кодшо область. Тачe кечылан критик-шамычна уке улыт манаш лиеш. Мутат уке, мланна принципальный, последовательный, честный, большевистский критикам чыла мера дене развиватлыман.

Марийский литературлан развиватлалташыже чыла йӧн уло; самырык поэт ден писатель-шамычлан кумда корно почмо; писатель але поэт лийын шушашлан ынде нунын деч гына зависитла. ВКП(б) историйым келгын изучатлаш, общеобразовательный ден культурный уровеньым кече еда нӧлтен шогаш, марий йылмым сайын тунемаш да руш йылмым чаплын палаш, критикам лудаш да аклаш—нунын ончылно теве задача.

Великий Октябрьский социалистический революцийын XXII-шо идалыкше вашеш

Идалыкаш программым утыж дене теменыт

Пашаште социалистический соревнованийым кумдан шарыме негызеш Йошкар-Ола фруктовый вӱд ыштыше заводысо пашазе-шамыч 10-шо октябрьлан идалыкаш производственный программым 108,85 процентлан теменыт. Великий Октябрьский социалистический революцийын XXII идалыкшылан фруктовый вӱд ыштыше заводысо пашазе-шамыч 600 гектолитр сверхплановый продукцийым луктащ обязатлалтыныт.

* * *

Йошкар-Ола мяскомбинат 1-ше октябрьлан государствылан волыкым да шыл пушаш идалыкаш планым 150 процентлан темен. Утларакшым Пектубай, Шернур, Марий-Турек районлаште уполномоченный-шамыч сай ыштеныт. Сандене нуным мясокомбинат костюм дене да ик тылзаш пашадар дене премироватлен.

И. П Иванов.

100 тӱжем тенгеаш продукцийым пуа

У-Тор'ял (телефон дене). Октябрьский социалистический революцийын XXII идалыкше вашеш шарлыше социалистический соревнованийын да стахановский движенийын волнаже Марпромсоюз системысе „Передовик" промартельын чыла пашаенже-шамычым охватитлен. Кем ургышо цех (заведующий М. И. Кузьминых йолташ) производственный планым 127 процентлан тема да кӱкшӧ качестван продукцийым пуа. „Передовик" промартель идалыкаш планым октябрьыштак темен. Кызыт план деч утым 100 тӱжем тенгеаш продукцийым пуаш обязатлалтын.

М. Толстухин.

ОКТЯБРЬЛАН ПӦЛЕК

Пӱтынь Советский Союз мучко Октябрь пайремлан ямдылалтмаш кая. Шернур районын ончыл колхозшо-шамыч Великий Октябрьский социалистический революцийын XXII-шо идалыкшым у сеҥымаш-шамыч дене вашлийыт. „У Шурно" колхоз член-шамыч урожай погымашым успешно пытармек, государство ончылно чыла обязательствым тӱрыс теменыт. Тыште партий ден правительствын „Колхозлаште общественный животноводствым развиватлыме мероприятий-шамыч нерген" постановленийжым большевистски шуктышаш верч пижыныт. Колхозник-шамыч молочно-товарный ферма деч посна овцеводческий фермым организоватлаш решитленыт. Овцеводческий фермылан 5 шорыкым налыныт. Кызыт угыч организоватлыме фермылан помещенийым ямдылат. Ты пашаште комсомолец-шамыч активный участийым приниматлат.

Кок у ферма „Первый март" колхозышто организоватлалтеш. Фермылан 6 племенной сӧснам налме, кызыт шорыкым налаш тӱҥалыныт.

Иванов.

У СЕҤЫМАШ-ШАМЫЧ ВЕРЧ КУЧЕДАЛЫТ

Московский „Красный пролетарий" заводысо пашаенг-шамыч коллективын обращенийыштлан посвятитлыме общий собраний „Двигатель революций" колхозышто (Йошкар-Ола район) кугу нӧлталтмаш дене эртыш.

Тиде ӱжмашым обсуждатлымек колхозник-шамыч предоктябрьский социалистический соревнованийыш ушнаш единодушно решитлышт, Великий Октябрьский социалистический революцийын XXII идалыкшым чыла ял озанлык пашам тӱрыс пытарыме дене да волыкым телылан сайын ямдылен шуктымо дене палемдаш лийыч. Колхоз чыла ял озанлык продуктым государственный обязательство почеш 25 октябрь марте, идалыкаш финансовый планым 5 ноябрь марте темаш, 1940 ийыште Всесоюзный ял озанлык выставкыште участвоватлаш правам налшаш верч кучедалаш, тидлан шушаш ийыште кӱкшӧ урожайым добиватлаш обязатлалтын.

И.

Октябрьский революцийын XXII идалыкшылан

Республикыште шуко комсомольский организаций-шамыч предоктябрьский социалистический соревнованийыш ушненыт.

Куженер район, „Друзья" колхоз пеленсе первичный комсомольский организаций Великий Октябрьский революцийын XXII-шо идалыкшылан сайын ямдылалтеш. Производственный пашаште активно участвоватлаш манын кызыт социалистический соревнованийышке ушнен. Тиде организаций ВЛКСМ ЦК IX пленумын решенийжым да СССР Верховный Совет Нылымше внеочередной Сессийын постановленийже-шамычым проработатлен пытарен.

Тыгак, колхозышто кеч могай пашаштат комсомолец-шамыч практически полшен шогат.

Комсомолец-шамыч, кызыт колхозник-шамычлан шемер депутат-шамычын местный Советлашкышт сайлыме нерген Положенийым умылтарат.

П. П. Поликарпов.

Вильно олам да Виленский областьым Литовский Республикылан передаватлымаш нерген да Советский Союз ден Литва коклаште ваш полшымаш нерген Советско-литовский договорым СССР Верховный совет Президиумын ратифицироватлымыже нерген

ТАСС-ын УВЕРТАРЫМЫЖЕ

Вильно олам да Виленский областьым Литовский Республикылан передаватлымаш нерген да Советский Союз ден Литва коклаште ваш полшымаш нерген 1939 ий 10 октябрьыште Москваште ыштыме договорым СССР Верховный Совет Президиум 12 октябрьыште ратифицироватлен.

Академик В. Л. Комаровым Ленин орден дене наградитлыме нерген

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМЫН

УКАЗШЕ

Выдающийся научный да общественный деятельность верч да шочмыжлан шымлу ий шумылан лийын СССР наука Академийын президентшым, академик Владимир Леонтьевич **Комаровым Ленин орден** дене наградитлаш.

СССР Верховный Совет Президиум Председатель— М. КАЛИНИН.

СССР Верховный Совет Президиум Секретарь—А. ГОРКИН.

Вильно олам да Виленский областьым Литовский Республикылан передаватлымаш нерген да Советский Союз ден Литва коклаште ваш полшымаш нерген договорым ыштымаш

Вильно олам да Виленский областьым Литовский республикылан передаватлымаш нерген да Советский Союз ден Литовский Республика коклаште ваш полшымаш нерген договорым ыштымаш нерген вопрос шотышто Наркоминдел Молотов йолташ ден Литван Иностранный паша Министрже г. Урбшис коклаште Москваште 3—10 октябрьыште переговор эртаралтын. Переговорышто Сталин, Потемкин йолташ-шамыч да СССР-ын Литвасе пашаште поверенныйже Поздняков йолташ, а Литва могырым—Литван Министрже-шамыч Совет Председательын заместительже г. Бизаускас, Литовский армийын командующийже генерал Раштикис да Москваште литовский посланник г. Наткевичиус участвоватленыт.

Переговор Вильно олам да Виленский областьым Литовский Республикылан передаватлымаш нерген да Советский Союз ден Литва коклаште ваш полшымаш нерген договорым 10 октябрьыште подписатлымаш дене пытен.

Вильно олам да Виленский областьым Литовский Республикылан передаватлымаш нерген да Советский Союз ден Литовский Республика коклаште ваш полшымаш нерген договор

СССР Верховный Совет Президиум, ик могырым, да Литовский Республикын Президентше, вес могырым,

вес Сторонан зависимый огыл государственностьым да внутренний пашашкыже вмешатлалтдымашым признатлымашеш основатлыме, 1920 ий 12 июльысо Мирный договор дене установитлыме дружественный отношенийым развиватлыме цель дене;

1920 ий 12 июльысо Мирный договор да нападатлаш огыл да конфликт-шамычым мирно разрешитлымаш нерген 1926 ий 28 сентябрьысе договор ожнысо семынак нунын взаимный отношенийышт ден обязательстввыштын чоткыдо основыжо лийын шогымым признаватлен;

взаимный безопасностьым обеспечиватлымашын точный условийже-шамычым определитлымаш да Литва деч Польшын незаконно шупшын налме Вильно ола ден Виленский областьын государственный принадлежностьыжо нерген вопросым справедливый разрешатлымаш Договариватлалтше Сторона-шамычын когыньыштынат интересыштлан келша манын, убедиталтын,

Вильно олам да Виленский областьым Литовский Республикылан передаватлымаш нерген да Советский Союз ден Литва коклаште ваш полшымаш нерген шке коклаштышт тыгай договорым ышташ кӱлешлан признатленыт да тиде цельлан шкеныштын уполномоченныйыштлан назначитленыт—

СССР Верховный Совет Президиум:

В. М. Молотовым, Калык Комиссар-шамыч Совет Председательым да Иностранный Паша Калык Комиссарым,

Литовский Республикын Президентше:

Юозас Урбшисым, Иностранный Паша Министрым, нине уполномоченный-шамыч кӱлеш форма да надлежащий порядок дене составитлымылан шотлымо шке полномочийыштым ваш пред'явитлыме дене тидын нерген келшеныт:

I СТАТЬЯ.

СССР ден Литва коклаште дружбым закрепитлышаш цель дене Вильно олам да Виленский областьым Советский Союз Литовский Республикылан передаватла, нуно Литван государственный территорий составышкыже пурталтыт да СССР ден Литовский Республика коклаште граница прилагатлыме карта почеш устанавливатлалтеш, тидын годымак тиде граница ешартыш протоколышто утларак подробно описатлыме лиеш.

II СТАТЬЯ.

Кеч кудо европейский держава могырым Литва ӱмбак нападений але нападатлышаш угроза лийме случайыште, тугак Литван территорийже гоч Советский Союз ӱмбак нападений але нападатлышаш угроза лийме случайыште Советский Союз ден Литовский Республика иктышт весыштлан тӱрлӧ полышым, тиде шотыштак военный полышымат, пуэн шогаш обязатлалтыт.

III СТАТЬЯ.

Вооружений дене да моло военный материал-шамыч дене Литовский армийлан льготный условийлаште Советский Союз полышым пуэн шогаш обязатлалтеш.

IV СТАТЬЯ.

Советский Союз ден Литовский Республика Литван государственный границыже-шамычым аралымашым пырля шуктен шогаш обязатлалтыт, тидлан Литовский Республикын ваш келшыме почеш установитлыме пунктлаштыже строго ограниченный количество советский наземный ден воздушный вооруженный вийым шке счетеш иметлаш Советский Союзлан права пуалтеш. Нине войска-шамычын точно шогымо верышт да граница-шамыч, кушто нуно расположитлыме лийын кертыт, кажне посна пунктышто нунын количествышт, тугак тиде договор почеш Литван территорийыштыже советский вооруженный вийын шогымыжлан лийын лектын шогышо чыла моло хозяйственный, административный, юрисдикционный да моло характеран вопрос-шамыч особый келшымаш-шамыч дене регулироватлалтыт.

V СТАТЬЯ.

Литва ӱмбак але Литван территорийже гоч СССР ӱмбак нападатлышаш угроза лийме случайыште, Договариватлалтше Сторона-шамычын территорийыштын неприкосновенностьшым обеспечиватлашлан, Договариватлалтше Сторона-шамыч лийше положенийым туманак обсуждатлат да ваш келшыме почеш кӱлешлан признатлыме чыла мерымат принимайтлат.

VI СТАТЬЯ.

Договариватлалтше Сторона-шамыч коктынат Договариватлалтше Сторона-шамыч гыч иктыже ваштареш виктарыме иктаж-могай союзым заключатлаш але коалицийлаште участвоватлаш огыл, маныи обязатлалтыт.

VII СТАТЬЯ.

Тиде договорым илышыш пуртымаш Договариватлалтше Сторона-шамычын суверенный праваштым, тиде шотышто нунын государственный устройствыштым, экономический ден социальный системыштым, военный мероприятийыштым да вообще, внутренний пашашке вмешатлалтдымаш принципым нимогай мерыштат затрагиватлышаш огыл.

Советский наземный ден воздушный вооруженный вийын шогымо верже-шамыч (тиде договорын IV статьяже) чыла обстоятельство годымат Литовский Республика территорийын составной ужашыжак лийын кодыт.

VIII СТАТЬЯ.

СССР ден Литовский Республика коклаште ваш полшымаш обязательство-шамыч шотышто (II—VII статья-шамыч) тиде договорын действоватлыме срокшо—латвич ий, ты годым, Договариватлалтше Сторона-шамыч гыч иктыже ончыктымо срок эртыме деч идалык ончыч тиде договорын установитлыме сроклан пунчалже-шамычым денонсироватлаш кӱлешлан ок признаватле гын, нине пунчал-шамыч эше вес лу ийлан вийыштым автоматически коден шогат.

IX СТАТЬЯ.

Тиде договор акт-шамычым вашталтымаш дене вийыш пура. Акт-шамычым вашталтымаш тиде договорым подписатлыме кече гыч 6 кече жапыште Каунас олаште эртаралтеш.

Тиде договор кок оригиналеш, русский ден литовский йылме дене, Москва олаш, 1939 ий 10 октябрьыште составитлыме.

В. МОЛОТОВ. **Ю. УРБШИС.**

СССР Совнарком Председатель да Иностранный паша Калык Комиссар Молотов йолташлан Литван иностранный паша министрже г. Урбшисын телеграммыже

Совнарком Председатель да Иностранный паша Нарком Молотовлан

МОСКВА.

Москваште мемнам уна семын шокшын ончымыланда да 10 октябрьыште мемнан договорым ыштымашке кондышо переговорын дружественный эртымыжлан Тыланда, родинышке пӧртылмекем, литовский делегацийын благодарностьшым колташ вашкем. Литовский калыкын стремленийжым кумдан умлымашыжлан да переговорышто шкенжын деятельно участвоватлымыже дене ваш-ваш ӱшанымашым да традиционный дружбым, кудыжо мемнан государство-шамыч коклаште вашталтдеак существоватла, пенгыдемдыше И. В. Сталинлан мемнан благодарностьнам передаватлаш поснак йодам. Литван курым годсо столицыжым—Вильно олам да областьым пӧртылтымашым литовский калык пеш кугун йывыртен вашлийын.

Урбшис.

Литван Иностранный паша министрже г. Урбшислан СССР Совнарком да Наркоминдел В. М. Молотов йолташын телеграммыже

Литван иностранный паша министрже г. Урбшис ан

Каунас.

Вильно олам да Виленский областьым Литовский республиклан передаватлымаш нерген да Советский Союз ден Литва коклаште ваш полшымаш нерген советско-литовский Договорым подписатлыме случайлан Тендан шокшын саламлымыланда да Тендан каласыме чувстыландат Тыланда да литовский делегацийын пӱтынь составшылан искренний таум каласем.

Литвасе ден Советский Союзысо калык-шамычын дружбыштым умбакыже пенгыдемдышашлан, мирный развитийыштлан да преуспеватлымыштлан пайдалын тиде договорым ямдылыме шотышто Тендан ден пырля ыштыме пашам Советский делегацийын члениже-шамыч чыланат кугу удовлетворений дене палемдат.

Мемнан договор Восточный Европышто мирым пенгыдемдыме пашалан служитла манын пенгыдын ӱшанем.

Молотов.

М. Ю. ЛЕРМОНТОВЫН ШОЧМЫЖЛАН 125 ий*

КАВКАЗЫСЕ ЭР

Волгалте: ош вынерла тӱтыра
Чодра ден курык-влакым пӱтыра;
Эше Кавказ воктене йӱк уке;
Табун мала, мура эҥер вӱд шкет.

Шем пыл кокла гыч лектын йошкарген
Скалашке кызыт шочшо луч пернен,
Эҥер вӱд ден шатер-влак коклаштат,
Кӱреҥле волгыдо—тыштат туштат:

Тыгак вет йӱштылшыштла ӱдыр-влак
Ужмеке рвезе-влакым кенета,
Чот чевергат да мландышке ончат:
Но куш куржат—вет шерге вер тыштак.

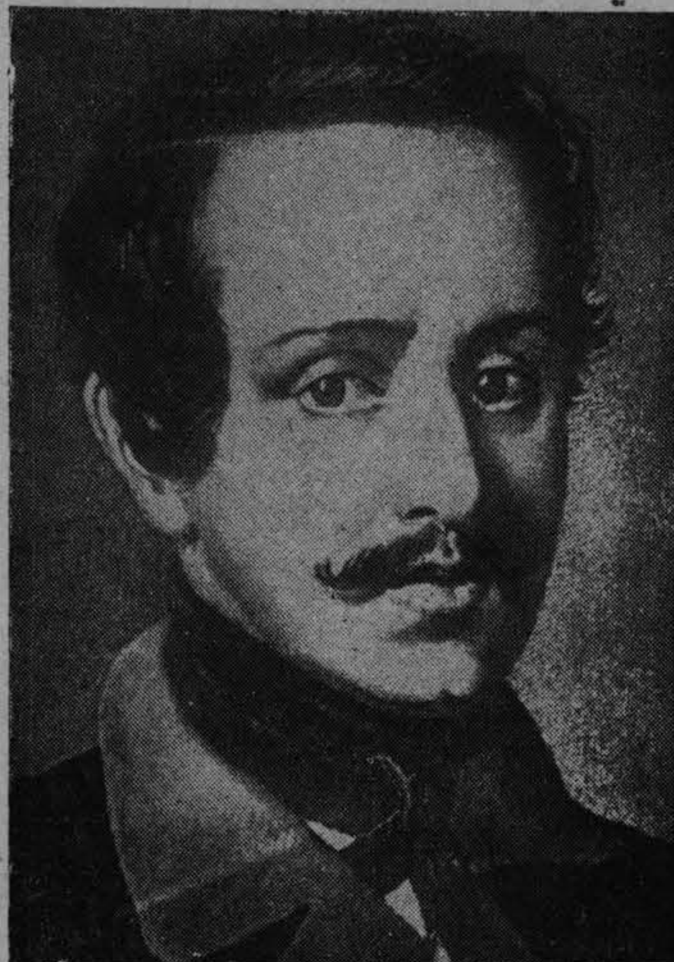
Казаков Миклай кусарен.

РУСАЛКА

Пелганде вӱдвалне русалка эртен,—
Тичмаш тылзе ончен волгалтен:
Ший вӱд пырчым русалка тыршен арамеш
Шыжыкташ тылзе деке шумеш.
Вӱд ӱмбалне киен кава ӱмыл кумдан,
Лӱҥгыктен тудым толкын тазан.
Русалка мурен, тудын йӱкшӧ йоҥген
Тура серыш миен эҥертен.
Русалка мурен: „Вӱд пундаште пӧртем,
Модеш тушто кече йолген,
Мотор шӧртньӧ колжо кӱтӱ наре ила,
Тушто уло хрустальный ола.
Пеш нугыдо омыж йымалне ласкан,
Тоҥедын волгалтше ошмам,
Йот элысе витязь вӱдоҥ ден колен
Мала шочмо элжым монден.
Пич йӱдым ме шелковый ӱпым кучен
Ласкан шерына йӧратен,
Шӱргӧ дене умшам кечывал рӱдылан
Ме шупшална эреак чылан.
Но шокшын шупшалмылан, ала молан,
Ок пелеште рвезе мемнан;
Мала мыйын кидыш ласкан эҥертен,
Ок шӱлал, ок ойлал омыж ден!..“
Тыге вӱд ӱмбалне русалка мурен,
Йокрокын, кугун ойгырен;
Лӱшкен, талын пӧрдын вӱдоҥ-влак тунам
Лӱҥгыктеныт кава ӱмыллам.

Казаков Миклай кусарен.

*Тиде номереш ме М. Ю. Лермонтовын марий йылмыш кусарыме икмыняр стихотворенийже-шамычым печатлена.

(„ТРОСТНИК“ ГЫЧ КУСАРЫМЕ)

Шинчен веселый колызо
Эҥер вӱд сер воктен;
А ончылно лӱҥгеныт
Тростник-влак мардеж ден.
Тростникым кукшым пӱчкын
Да рожым вошт шӱтен;
Мучаш гычын темдалын,
Вес вуй гыч шӱлалтен.
Чонаҥше семын теве
Тростникше пелештен—
Ту йӱк айдеме йӱкла,
Мардеж йӱклат шоктен.
Мурен тростник пеш ойгын:
— Тый мыйым кай коден.
Мотор-чевер тый колызо,
Орландарет капем!
Лийынам мыят вет ӱдыр,
Чевер мотор лийнам,
Изи аван темницеш
Пеледынам тунам.
Пеш кочо шинчавӱдым
Йоктаренам арам...
Йӧратыме эрге ыле
Изи авам пелен:
Ондалыш ӱдыр-влакым,
Еҥ-влакым лӱдыктен.
Кастене кайышна ме
Ик кечын вӱд воктек—
Ончаш кандалге вӱдым
Да шӧртньӧ запад век.
Йӧратымашым йодо!..—
Мый шым керт йӧратал,
Оксам пуэн пӧлеклан,
Оксам мый ыжым нал;
Тунам оҥем гыч мыйым
Шуралтыш кӱзӧ ден,
Эҥер сереш тышакын
Капем вара урен...
Сай колызо, тростникым
Ит нал кузе гынат!
Полшаш виет ок сите,
От мошто шортынат“.

М. Смородинов кусарен.

ЕВРЕИСКИИ МЕЛОДИИ

Ужынам мый кастен, кузе шӱдыр йолген
Яндау гай иксакше онча.
Кузе эркын лойга; кузе ший гай тамга
Вӱд ӱмбачын шыҥалтын кая.
Тый ит шоно кучаш, тый ит шоно покташ:
Вӱдоҥжат да лучшат ондалат...
Ӱмылет вӱд ӱмбак возеш йӧршын тыгак,
Тый кораҥ—чолгыжешыс тугат!
Вот тыгак южгынам куан пагыт мемнам
Ондала йӱштӧ румбык гыч тек.
Тый кучаш вет тӧчет, кораҥеш тый дечет,
Ондалалтыч—адак ончылнет.

Казаков Миклай кусарен.

* * *

I

Кунам лойгалт кая ошемше шурно вече,
Кунам яндар чодра мардеж ден гӱжлана,
Кунам пакчасе слива шылын кече дечын
Ужар лышташын ӱмылеш йыма;

II

Кунам пеш тутло лупс ден мушкылалтын,
Чевер кастене але шӧртньӧ гай эрдене,
Чашкер йӱмачын шийла ландыш чолгыжалтын
Рӱза пеледыш вуйжым саламлен.

III

Кунам памаш модеш юалге вӱдоҥ деҥже
Да шонымаш румбык омо дек темла,
Йоген толалме мӱндыр-мӱндыр вер нергенже
Йомакым лым лийдегече ойла;

IV

Тунам чонем гыч вургыжмаш кая ялт йомын,
Тунам шӱргем гыч куптыр-влак пытат,
Тунам муам пиалым мланде ӱмбалнат,
Тунам ужам каваште юмым.

Казаков Миклай кусарен.

ПАРУС

Кандалге теҥыз тӱтыраште
Шкет парус ошын волгалтеш,—
Мом кычалеш мӱндыр элаште?
Мом кудалтен родной элеш?..
Шӱшка мардеж, вӱдоҥ йӧлталтын.
А мачта кочырге тайнен.
Уке!—Огеш кычал пиалым,
Пиал дечат ок курж утлен.
Йӱмалне вӱд яндар лазурь деч,
Ӱмбалне шӧртньӧ кече йол:—
Мятежный, тудо, йодын бурьым.
Вет тушто пуйто чон ок шол.

Казаков Миклай ден Докукин кусареныт.

ВЕЛИКИЙ РУССКИЙ ПОЭТ

125 ий ожно, 1814 ийын 15 октябрьыште великий поэт, русский классический литературын ик крупнейший представительже Михаил Юрьевич Лермонтов шочын.

Шкенжын творчествыштыже Лермонтов кодшо курымын 30 ийласе передовой русский еҥ-шамычын шонымыштым да тыршымыштым моткоч кугу вий дене ончыктен. Тиде жестокый политический реакцийын эпохыжо ыле. Декабрист-шамычын революционный движенийже деч лӱдшӧ жандарм-шамыч кугыжан вуйлатыме почеш вольный шонымашым да вольный ойым чаманыде пызыреныт.

Но общество кӧргыштӧ самодержавийлан враждебный улшо вий-шамыч созреватленыт. Герцен, Огарев, Лермонтов, Белинский декабрист-шамычым вашталташ толшо у поколенийын лучший представительже-шамыч улыт ыле.

Лермонтов але эше рвезе годсо произведенийлаштыжак шкенжым калыкын нуждыжлан да интересыжлан сочувствоватлыше писатель-гражданин улмыжым заявитлен.

„Люди и страсти“, „Странный человек“ (1830—1831) драмылаштыже Лермонтов пызырналт илыше кресаньык - шамычын орланымышт сӱретым чын сӱретлен, крепостной права ваштареш чот протестоватлен. „Вадим“ лӱман исторический повестьыште (1832) Лермонтов кресаньык-шамычын помещик - шамыч ваштареш пугачевский эпохышто лийше восстанийыштым ончыктен. Шкенжын первый стихотворенийлаштыже („Жалобы турка“ да моло), тунам Лермонтовлан але 15 ий велэ ыле, тудо кугыжан Российын политический стройжым осуждатлен, кушто „айдеме рабство деч да цепь - шамыч деч орланен“, да „кугыжа-шамычын коренышт сӱмыралтме жапым“, ончыл гоч каласен.

Лермонтовын поэзийжым мятежный, бунтарский пафос, обществын паразит улшо „верхижым“ ненавидитлымаш пронизыватла. Тудын революционный настроенийже кучедалмашке ӱжшӧ ятыр стихотворенийлаштыже ончыкталтын.

Тиде настроений Лермонтовын Пушкин колымылан возымо знаменитый стихотворенийыштыже пеш кугу вийым налын. Пушкиным пуштмаште придворный аристократийым винитлыше самырык поэтын лӱддымӧ йӱкшӧ пӱтынь Россия мучко шергылтын. Пушкин деч Николай 1 утлен гына шуктен ыле, тунамак у куатле поэт лектын. Правительство Лермонтов тудын тушманже улмым ужын.

Лермонтовым арестоватленыт, кок гана Кавказыш ссылатленыт, тушто тунам самодержавий горец-шамыч дене войнам ыштен шоген. Жандарм - шамыч ӱшаненыт, что случайный пуля нуным опасный поэт деч утара. Кугыжа военный действий жапыште Лермонтов нигушкат ынже кай, а „фронтыштак эре лийже“ манын требоватлен.

Лермонтовым тӱрлӧ семын преследоватленыт гынат, тудо политический творчествылан вийым муын. 26 ий кӱчык илышыштыже тудо шуко первоклассный произведенийым возен: икмыняр шӱдӧ лирический стихотворенийым, шуко поэма да драмым, кугу романым—„Герой нашего времени“.

Лермонтовын илышыштыже пытартыш ийлаште тудын дене советский общество коклаште пропасть пеш чот кугемын. Тудын произведенийлаштыже калыкым, илышым ончыктымаш утларак келге, реалистический лийын.

Лермонтовын страсть да гнев дене темше мятежный поэзийже передовой русский еҥ-шамычын, революционер ден борец-шамычын симпатийыштым эреак привлекатлен.

Лермонтовын илышыже творческий пеледмашыш шумек трагически кӱрлалтын.

Поэтын гордый, зависитлыдыме характерже, аристократ-шамычым открыто презиратлымаш тудын высокопоставленный недругшо - шамычын шыдыштым луктын шоген. 1841 ийын июльышто Пятигорскеш нуно „дуэль“-ым организоватленыт; тушто Лермонтовым пуштмо. Тудым пуштмаш—кугыжан режимын ик эн шучко осал пашаже.

Советский еҥ - шамыч лермонтовский поэзийын сӧраллыкшым, лӱддымӧ да раш йылмыжым, поэтын шке родинажым да калыкшым моткоч шокшын йӧратымыжым кӱкшын аклат.

В. Жданов.

69

Местный Советлашке сайлымашлан ямдылалтмаш

АГИТАТОР-ШАМЫЧЫН ПАШАШТ

Шемер депутат-шамычын местный Советлашкышт сайлымашлан ямдылалтмаш пашам Кугу-шокшем ял совет кöргыштö (Шернур район) образцово шындыме. Ял совет мучко 22 кружокым организоватлыме. Кружоклаште местный Советлашке сайлыме нерген Положенийым да всеобщий избирательный право, тайный голосований нерген законым тунемыт. Чылаже нине кружоклаште 500 еҥ утла тунемеш.

Тиде ял советыште 14 округ лийшаш. Кызыт кажне округышто избирательный списком составитлыме.

Кажне колхозыш кок агитатор гыч прикрепитлыме, агитатор-шамыч колхозник-шамыч коклаште пашам активно ыштат. Тиддеч посна 31 десятидворник уло. Нунын кокла гыч пелыже утла комсомолец-шамыч улыт.

Киров лӱмеш колхозышто агитатор И. Г. Тупанов 4 кружокым, Сталин лӱмеш колхозышто Кульшетов 3 кружокым да „Шокшем-сола" колхозышто Мамаев 2 кружокым организоватленыт. Нине агитатор-шамыч пашам начар огыл ыштат.

Л. С. Семенов.

Местный Советлашке сайлымашлан ямдылалтыт

Йошкар-Ола милиций управлений пеленсе партийный да комсомольский организаций-шамыч шемер депутат-шамычын местный Советлашкышт сайлаш ямдылалтыт.

Избирательный закон да СССР Верховный Совет Нылымше внеочередной Сессии материал-шамычым тунемаш 12 кружокым организоватлыме. Туштö эн сай агитатор-шамыч пашам ыштат.

Кружок-шамыч дене 108 еҥым охватитлыме, занятий регулярно эртаралтеш. Кызыт чылаже 25 беседым эртарыме. Милиций управленийысе пашаеҥ да домохозяйка-шамыч коклаште международный положений нерген систематически политинформаций эртаралтеш.

Партийно-комсомольский организаций агитатор-шамыч дене совещанийым эртарен. Агитатор-шамыч Домрачев, Воронцов, Алексеев, Чемоданов молат пашам сайын ыштат. Нуно иностранный собыий-шамычым эреак умылтарат.

Иванов.

Избирательный список ямде

Русско-Кукморский ял совет (Йошкар-Ола район) мучко шемер депутат-шамычын районный Советышкышт сайлашлан кок округ да сельский Советыш—18 округ лийшаш. Кызыт нине округ-шамычым создатлыме. Сайлашлан кок избирательный участок (Р-Кукморский да Черкасовский) образоватлыме. Шукерте огыл нине участкылаште избирательный списким составитлен пытарыме.

Шибаков В. И.

Комсомольский организацийын инициативыже

Комсомольский организацийын инициативыже дене Куженер районышто „Колхозлаште общественный животноводствым развиватлыме мероприятий-шамыч нерген" ВКП(б) ЦК ден СССР СНК постановленийжым колхозын илышыш пуртен шогымыжым терген рейд эртаралтеш; комсомолец-шамыч колхозный фермын состояниижым да тудым укомплектоватлымым проверятлат. Проверкын итогыжым комсомольский собранийлаште обсуждатлат. „15 лет октября" колхозышто рейдын итогшым обсуждатленыт. Тыгак комсомольский собранийыште Великий Октябрьский социалистический революцийын XXII идалыкше марте фермылан вӱтам ыштен шукташ решитлышт.

Тиде колхозышто кок ферма уло. Колхоз государствылан сдатлышаш планым чыла вид ценат тӱрыс темен.

Кызыт комсомолец-шамыч вольыклан вӱтам строитлымаште активный участийым приниматлат.

М. Хорошавин.

30 тӱжем теҥгеаш доход

Буденный лӱмеш колхоз (Йошкар-Ола район) тений 200 мӱкш еш гыч налме 4 тонна мӱйым ужалыма гыч 30 тӱжем теҥгеаш доходым налын. Тиде средства гыч колхозник-шамычын трудоденьыштлан 5 теҥге ден тӱлат.

Соколов.

ИНОСТРАННЫЙ ТЕЛЕГРАММА-ШАМЫЧ

Шанхайыште 4 тӱжем пашазе бастоватла

Чунцин. „Цзяннань" кампанийлан судостроительный верфьлаштыже пашазе-шамычын кугу забастовкышт нерген Шанхай гыч увертарат. Забастовкым японский администраций могырым пашазе-шамыч дек нечеловеческий отношений ваштареш протестым ыштыме шот дене увертарыме. Бастоватлыше-шамыч кызыт гына ремонтироватлыме кугу пароходым вӱд йымак волтен колтеныт манын, увертарат. 100 наре китайский пашазым арестоватлыме. Забастовкышто 4 тӱжем пашазе участвоватла.

„Крейслер" заводлаште забастовка

Нью-Йорк. „Крейслер" (Детройтышто) автомобильный завод-шамычын администрацийже луктын колтымо 50 тӱжем пашазе-шамычын жалобыштым ончашлан арбитражный комиссийым ыштыме нерген профсоюз-шамычын йодмыштым шукташ отказыватла. Производственный профсоюз-шамыч Конгрессыш пурышо, автомобильный промышленность пашазе-шамыч профсоюзын Центральный комитетше „Крейслер" предприятийлаште всеобщий забастовкым увертарыме нерген голосованийым эртараш ямдылалтеш.

Германский армий Верховный командованийын увертарымыже

Берлин. Германский информационный бюро германский армий Верховный командованийын увертарымашыжым передаватла, кушто ойлалтеш: „Востокышто Германия ден СССР-ын государственный интерес границышт дек ончык каен шогымаш мучашке шуэш. Западыште моло гунамсе кечыласе семынак, артиллерийский деятельность палемдалтеш. Теҥгече француз-шамыч Винтердорф, Брейзах дене Нейбург дене улшо Рейн гоч кӱвар-шамычым пудештареныт.

М. Ю. Лермонтовын шочмыжлан 125 ий темме лӱмеш

Великий русский поэт Михаил Юрьевич Лермонтов шочмылан 125 ий темме юбилейжылан Йошкар-Ола 8-ше номеран средний школа литература дене туныктышо Ивановская йолташын вуйлатымыже дене виян ямдылалте. Тачe тиде школышто руш йылме да литература дене туныктышо Румянцева йолташын Лермонтовын творчествыже нерген докладше лиеш. Доклад деч вара пионер да комсомолец-шамычын вийышт дене литературный вечер эртаралтеш.

Петр Йыван.

Коста Хетагуров

Таче великий осетинский поэтын, осетинский литературын да осетинский литературный йылмын родоначальникше Коста Хетагуровын шочмыжлан кандашлу ий темын. Тудын стихотворений-шамыч книгаже „Ирон Фандир" („Осетинская лира") 1899 ийыште лектын, тиде книга осетинский поэзийын развиватлымаштыже тӱрыс эпохым почеш.

Но тудо родной поэтический йылмылан веле огыл корным почын. Коста Хетагуров—талантливый осетинский живописец, тудо драматург да актер, тидын ден пырля тудо публицист да издатель, педагог да выдающийся общественный деятель.

Тудын илышыже шке калыкшын илышыже деч ойыраш лийдыме ыле. Тудо калыкын чонжо да умшаже ыле. Чынак калык поэт улшо Коста Хетагуров шкеж дене калыкым—тудын тыршымыжым да ӱшанжым, тудын шонымашыжым да чувствыжым олицетворятлен. Калык пиалын сенымыже верч кучедалмаште пеш кӱлеш ан мужество да вдохновенийын тулжым калыкыште тудо поген.

Чыла тудын творчествыже калыклан, тудын кӱкшö да благородный цельжылан служитлымашын моткоч чапле образецше улеш. Поэт искренно, уло кумылжо дене шкеж нерген тыге ойлен:

> Пален ом ул пиалым, но эрыкым,
> Пиал семын аралаш мый ямде улам.
> Кунам гынат эрыкыш кеч ошкылым
> Калыклан мый ышташ ямде улам"

Осетинский калыклан шукö йöсым, шуко орлыкым чыташ логалын. Нуждан йöсыжым да тӱрлö вере коштедымын нелылыкшым поэт вашке пален налын.

Коста Хетагуровын йоча илышыже куанымсе ыле. Тудлан 5 ий гына темын, но тудо уже шке ялже Нарлишне шорык-шамычым кӱтен. Йочан моткоч кугу способностьшо тудлан Ставропольский гимназийыш тунемаш пураш полшен. Но тудо 6 класс марте веле тунемын. Илаш средства лийын огыл. Шуко тыршымек гына Коста Петербургский художественный академийыш тунемаш пурен. Тудлан горский манме стипендийым пуэныт. Вашке тиде изи поддержка дечат лишитлалтын да Академийым кодашыже логалын.

Коста Хетагуров мöнгыжö—Кавказышке, Осетийыш пöртылын. Шӱмжö тудын вургыжын. Родной крайже кузе ойганын койын! Горский калык-шамыч кугыжан деспотийын, верысе буржуазийын, помещик-шамычын ярмоштышт орлanен иленыт. Кресаньык-шамыч шочыктыдымо дикий коремлаште илаш тöченыт, шужен колeныт.

Коста шке калыкшын судьбаже дек öрдыж гыч гына ончен кертын огыл. Тудо протестоватла, тудо кучедалмаш знамям нöлтыш ямде. Тудын стихийже-шамыч калыкын шыдыже дене шӱлат. Поэт—борец господствующий кликлан опасный лийын.

1891 ийыште Хетагуровым „Владикавказыште илыше осетин-шамычым неправильный прошенийым да закондымо арестым пуаш подстрекатлымылан" Терский область гыч ссылкыш колтеныт.

Ик вер гыч вес верыш коштмо нелe жап тӱҥалын. Ссылка почеш ссылка лиеш. Но шке калыкше деч, шке элже деч оторватлыме Коста Хетагуров оружийым ок кудалте. Преследоватлымаш да черланымаш кучедалашлан тудын воляжым кӱрлын огытыл. Карачай курыклаште, Херсонышто, Пятигорскышто—чыла вере тудо шке долгшылан ӱшанле кодын.

Тиде шотышто великий русский революционер-шамыч дене—Чернышевский ден Добролюбов дене идейный дружба, Некрасов, Пушкин, Лермонтов да Грибоедов дене, шушаш революционный кучедалмашлан вийым погышо великий русский калык дене идейный дружба тудым пентыдемден.

Шке калыкшын орланымыжым пеш чот переживатлен, тудын ончыклык волгыдо илышыжлан ӱшанен. Шинчавӱд тудын шинчажым тӱтыраҥден огыл. Тудо шучко йӱдын мучашыжым умлен да ужын моштен.

Коста пиалан кече марте илен шуктен огыл. Тудлан 1905 ийысе кӱдырчан пудештмаш гына шоктен. 1906 ийыште поэт колен. Тудым тойымаш Владикавказыште куатле калык демонстрацийыш савырнен.

Освободитлалтше осетинский калык шкенжын великий эргыжлан достойный памятникым шогалтен.

Иза-шольо осетинский калык ден пырля Советский Союзын чыла калыкше поэтым пагален шарналтат.

С. Трегуб.

Отв. редактор —
К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90.
Упол. Главлита Мар. АССР А—904. г. Йошкар-Ола, 1 типография Маргосиздата.